

В.М. Шалобудов, І.Ф. Ковальова

ДОСЛІДЖЕННЯ НА ПОСАДІ НОВОБОГОРОДИЦЬКОЇ ФОРТЕЦІ

Described are the graves of necropolis discovered during the work of the Expedition of the Laboratory of the Dni-pro River Region Archaeology of the O. Honchar Dnipropetrovsk National University at posad (trading quarter) of Novobohorodytska fortress.

За планом держбюджетної науково-дослідної теми 2-202-09 науково-дослідної лабораторії археології Дніпропетровського національного університету ім. О. Гончара навесні 2009 р. здійснено дослідження північної частини посаду в межах зовнішніх укріплень Богородицької (Новобогородицької) фортеці 1736 р. Всього було закладено 18 шурфів, якими встановлена наявність культурного шару з матеріалами кінця XVII—XVIII ст. У шурфі 9 виявлені рештки землянки 1. Її розміри 3,6 × 3,4 м. З конструктивних особливостей відзначимо наявність кутових стовпів. Невеликі розміри й відсутність стаціонарної печі свідчать на користь службового призначення приміщення, можливо, як караульного, враховуючи незначну відстань від північного бастиону фортеці.

Під час шурфування піщаної (100 × 60 м), задернованої та засадженої деревами діючі несподівано в шурфі 5 виявлено поховання за християнським обрядом, яке, як з'ясувалося в подальшому, належало до кладовища XVII ст. Всього досліджено 30 поховань, розмішених переважно (23 поховання) в ряд, орієнтований південь—північ. Інші сім поховань розпочинали, можна думати, такі ж ряди (рис. 1). Відзначимо стандартизацію могил видовжено-прямокутної форми розмірами від 2,1 × 0,75 м до 1,85 × 0,6 м. Глибина поховань коливається в межах від 0,35 до 1,3 м залежно від місця розташування на діючі. До особливих рис належить наявність каміння в могилах і на рівні їхнього впуску. Загалом нараховано лише 10 решток домовин з дощок, з'єднаних в кутках на шип чи за допомогою залізних скоб (3).

Більшість поховань здійснені без домовин. Можливо, небіжчиків клали в савані або обгортали тканиною. Скелети лежали випростано на спині, позиція верхніх кінцівок нестабільна (рис. 2). За антропологічними визначеннями, 25 поховань належали чоловікам змужнілого віку і лише одне — у віці 18—20 років. Три поховання жіночі віком від 30 до 50 років. Нечисленні речові знахідки та їхня невиразність (80 % поховань безінвентарні) є перепорою для визначення етнічної на-

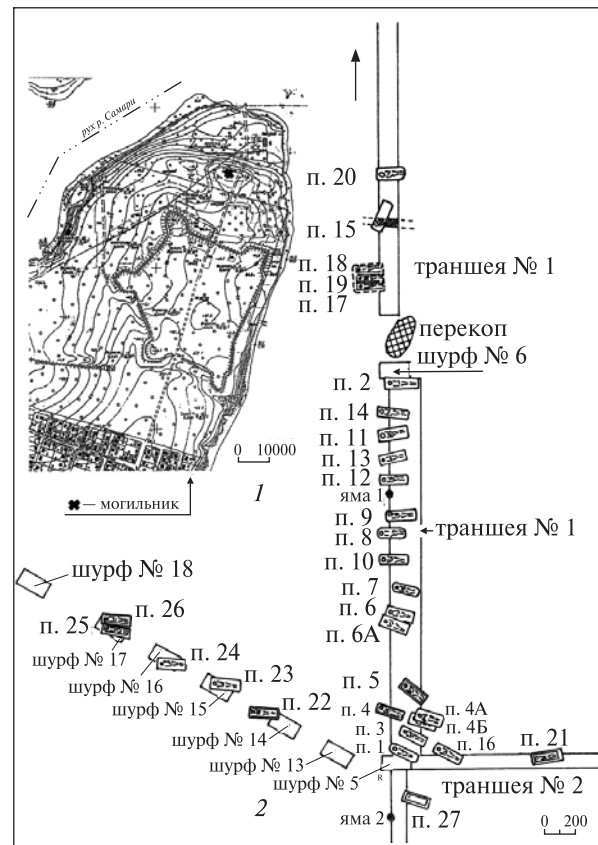

Рис. 1. Кладовище поблизу Богородицької фортеці: 1 — локалізація діючі з похованнями XVII ст.; 2 — поховання

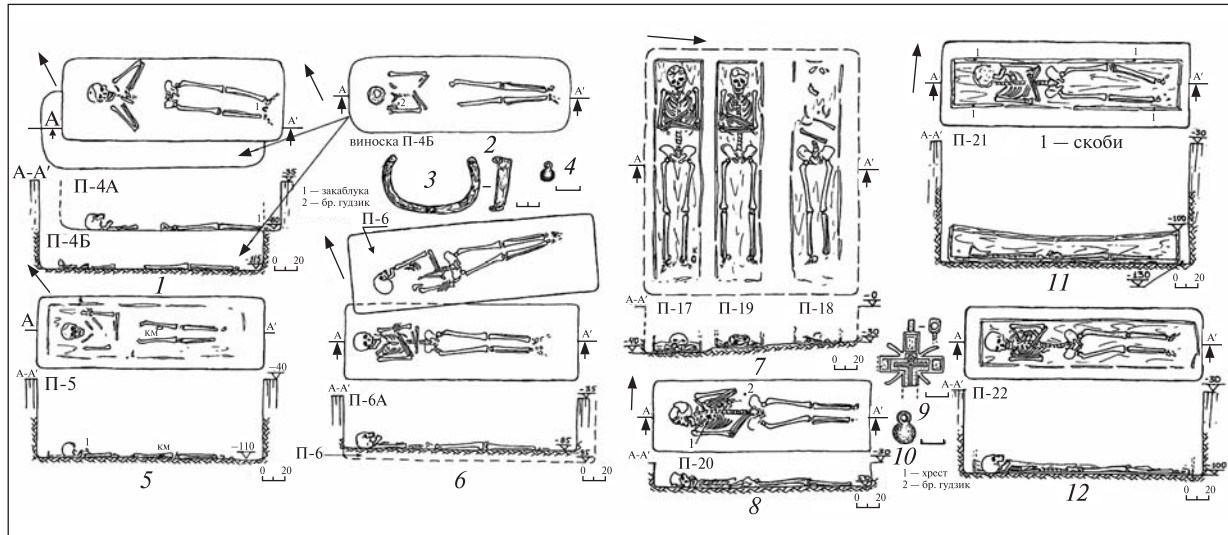

Рис. 2. Поховання 4а—6а, 17—22 та інвентар із них

лежності похованих та часу виникнення кладовища. З-поміж знахідок нагільний бронзовий хрест, літні бронзові гудзики, скляна намистина та залізна закаблука (рис. 2), які датують від кінця XVI по XVIII ст. За матеріалами розкопок козацької Самарі та посаду Богородицької фортеці аналогічні знахідки наявні в культурному шарі XVII ст. Побічним підтвердженням запропонованого датування є відсутність у заповненні могил матеріалів XVIII ст., які наявні в культурному шарі.

За писемними джерелами, будівництво фортеці тривало протягом 1688 р. за безпосередньої участі гетьмана І. Мазепи. В анонімній «Історії Русів» повідомляється про гетьманський наказ вирядити до будівництва 10 тис. «малоросійських лопатників» — селян з території Гетьманщини, висока смертність серед котрих призвела до виникнення досліджуваного кладовища, площа якого орієнтовано визначається в 300 м².

